

What happened to...

Fusion

18 mei 2017

MARLIES ROHMER
Architect

Architect Marlies Rohmer is met een camper het land in getrokken om te zien hoe het haar gebouwen is vergaan. Ze bekeek hoe het gebouw erbij stond en ging met de gebruikers in gesprek. In een serie essays deelt Rohmer op Architectenweb haar bevindingen. Vandaag aflevering 11: moskeeverzamelgebouw Fusion in Amsterdam.

Relaas over een MFA – onervarenheid - de combinatie van high en low culture

De Transvaalbuurt in Amsterdam is een multiculturele wijk, waar een groot deel van de bewoners oorspronkelijk van Turkse of Marokkaanse afkomst is. Het moskeeverzamelgebouw, – een term die ons door het stadsdeel verboden is te hanteren– geeft ruimte aan eufemistisch genoemd TISCC (Turks Islamitisch Sociaal Cultureel Centrum) en SSCCM (Stichting Sociaal Cultureel Centrum Marokkanen). De opdracht was om een zogenaamde MFA te ontwerpen, een multifunctionele accommodatie voor culturele activiteiten, maar ondertussen huisvest het gebouw vooral twee moskeeën. Tijdens het ontwerpproces renden de gebruikers regelmatig uit de vergadering om te gaan bidden.

Multifunctionaliteit en flexibiliteit zijn de modewoorden van dit moment. MFA's geven ruimte aan allerhande activiteiten; alles kan, alles mag en, je raadt 't al, de architectuur wordt eigenlijk geacht dienstbaar te zijn aan (de flexibiliteit van) het gebruik. Daar schuilt tegelijkertijd het gevaar. Zoals ook niet alle kinderen geschikt zijn voor - de vrijheid van - Montessorionderwijs, zo kunnen ook veel gebruikers 'niet omgaan' met de vrijheid van inrichting en indeling van architectuur van MFA's (vinden wij architecten dan). Een chaos aan hoekjes, plekjes, een verzameling van kasten en tafeltjes, overal staat iets, schijnbaar achteloos neergezet.

Bij de Turkse en Marokkaanse organisaties is het niet veel anders, het gaat eigenlijk nog verder. Om te beginnen zijn meteen na oplevering de meeste wc's vervangen door provisorisch geïnstalleerde hurktoiletten. Dit roept de vraag op of het PVE wel

actueel was. Het programma van eisen (PVE) was door struisvogelpolitiek van het stadsdeel toegeschreven op een gewoon Nederlands gebouw. Scheiding van kerk en staat laat niet toe dat de Nederlandse staat geloofsinstellingen bouwt. Vandaar dat er ook geen mihrab in het PVE stond en deze door ons te klein is uitgevoerd. De imam moet kunnen knielen in een mihrab, maar deze is daarvoor niet groot genoeg. Als hij knielt, steekt hij uit. Het resultaat is dat er een hele rij bidplaatsen niet in gebruik genomen kan worden, omdat er niemand voorbij (de billen van) de imam mag uitkomen.

El Hamdi, gebruiker: *'Meneer Yacoubi heeft gezegd dat hij aan je heeft laten zien hoe het eruit ziet bij andere moskeeën.'*

Ik: *'Dat klopt, maar ik dacht dat er gewoon een nisje moest komen, ik mocht niet bij het gebed aanwezig zijn en heb gewoonweg niet gezien hoe de Iman de mihrab gebruikte.'*

Mijn onervarenheid. Een andere misser van de bovenste plank is de vloerverwarming. De capaciteit wordt praktisch gehalveerd door de dikke bidkleden en is dus uiterst onpraktisch in deze situatie. Het is dan ook veel te koud in de winter. Voor mij als architect is werken met (onervaren) gebruikers ontzettend leuk en hartverwarmend, maar het vraagt wel een grotere verantwoordelijkheid en meer van ons vakmanschap. In dit geval konden ze nog geen tekening lezen.

Eigenlijk pleit het voor de Turkse en Marokkaanse instellingen dat ze een vrouw gekozen hebben als architect, ook nog eens onervaren. Terwijl er bij hen nog een wereld van verschil lijkt te zijn tussen mannen en vrouwen. Er is zelfs een kappersruimte gemaakt van de ruimte waar de vrouwen hun voeten moesten wassen, waardoor de vrouwen de moskee tijdelijk geboycot hebben.

Verder is op veel plekken vrolijk timmerwerk ontstaan. Het gebouw is enthousiast in gebruik genomen. Onbegrijpelijk is echter dat in de centrale hal over de schilderpatronen overal bordjes en verwijfs-A4-tjes zijn geplakt, alsof de patronen er niet zijn.

Voor de baksteengevel heeft iedereen blijkbaar wel respect. Deze is onaangetast en verouderd bovendien prachtig. De rijk gedetailleerde gevel voegt zich tijdloos in de wand met gebouwen uit de periode van de Amsterdamse School. De mysterieuze verschijningsvorm geeft in eerste instantie niet prijs wat er achter de gevel gebeurt en zo is deze ook ontworpen.

Meneer Bachiri: *'Iedereen vindt het mooi. Toeristen komen hier naar toe, moslim of geen moslim. Allemaal heel tevreden.'*

El Hamdi: *'Vorige week kwam een Marokkaanse man hier naar binnen, die zei: "Ik wist niet dat het een moskee was. Ik sliep buiten op die bank en ik wist niet dat het hier een moskee was." Ik zeg: "man, d'r staat toch een bordje buiten."'*

Ik: *'Dat was ook de bedoeling, dat je aan de buitenkant niet goed kunt zien wat erin zat. Het moest een gebouw worden dat een beetje tussen jullie en onze cultuur in hangt. Dat je niet meteen kunt zien hoe en wat.' De filigreine gevel werkt uitstekend als ventilatiemogelijkheid.'*

EH: *'Mensen, ook met vuile sokken, vragen altijd om schone sokken. Mensen klagen, het stinkt hier en dan gaat alles open. De zomers zijn lekker koel maar in de winter wordt het te koud.'*

Bij dit project zit een wereld van verschil tussen mijn architectonische bedoelingen en het gebruik dat een volledig eigen leven lijkt te leiden. De kwaliteit van ons werk wordt voor een groot deel bepaald door zaken waar we helemaal geen invloed op hebben. Architectuur is een van de minst efficiënte manieren om schoonheid na te streven. Het is gevoelig voor zoveel invloeden.

